

Антоніа Табукі
Стомленная маска
Апавяданні

Усе правы абаронены. Ніякая частка гэтага выдання не падлягае адлюстраванню, капіяванню, захаванню ў базах дадзеных альбо пошукавых сістэмах, распаўсюджванню любымі магчымымі сродкамі і спосабамі без папярэдняга пісьмовага дазволу праваўладальніка.

Табукі Антонія

Стомленая маска : апавяданні / Антонія Табукі ; [пераклад з італьянскай В. Колас]. — Мінск : Кнігазбор, 2010. — 167 с. ; 20 см. — Частка тэксту на французскай мове. — Змест: Нязначныя памылчкі ; У чаканні зімы ; Any where out of the world ; Астравы ; Квіток пасярод мора ; Рака ; Forbidden games ; Я зайшоў па цябе, але цябе не было ; Табукі, Антонія. Як цяжка вызваліцца з калючага дроту ; Добрыя навіны з дому і інш. — 100 экз.

ISBN 978-985-6976-15-8

Упершыню да ўвагі беларускага чытача — асобнай кнігай апавяданні славутага сучаснага італьянскага празаіка, выбраныя са зборнікаў «Нязначныя памылчкі» і «Робіцца ўсё болей позна». У першай частцы аўтар задумваецца над роляй выпадку ў нашых лёсах, пра дробныя непаразуменні, памылкі, што маюць непрадказальныя наступствы, а ў другой, у лірычных апавяданнях, напісаных у форме лістоў без адрасата, якія пісьменнік назваў размовамі з самім сабой, запрашае ў здзейснення падарожжы па далёкіх краінах, углядаецца ў далягляды мінулага, тужыць пра немажлівасць спыніць хуткаплынны час, спрабуе растлумачыць самому сабе тое, што сталася відавочным занадта позна.

© Распаўсюджванне. ТАА «Электронная кнігарня», 2016

3 кнігі «Piccoli equivoci senza importanza» Feltrinelli, Milano, 1985

Нязначныя памылачкі

Судовы выканаўца прамовіў: «Устаньце, суд ідзе» – і заля ўраз сцішэла, з-за дзверцаў паказаўся Федэрыка, амаль увесь пасівелы, у манты, а за ім маленькі картэж, у гэты самы момант я ўзгадаў «Strada anfosa»¹. Я глядзеў, як яны ўседжваліся, і мне здавалася, што я быў сведкам незразумелай цырымоніі, аддаленай у часе, аднак звернутаі у будучыню. Як у старым фільме, сцэна з гэтымі сур'ёзнымі мужчынамі, што сядзелі за судовым сталом, над якім вісела распяцце, змянілася сцэнай мінулага, якое было для мяне сучаснасцю. У нататніку, які я з сабой прыхапіў, мая рука сама сабой напісала: «Strada anfosa». У той момант я быў далёка, у завірусе ўспамінаў. І нават Леа, седзячы ў той клетцы, нібы небяспечны драпежнік, нават ён перастаў выглядаць хваравіта, як зазвычай выглядаюць глыбока няшчасныя людзі. Я забачыў, як ён, з сваім заўсёдным тужлівым і хітраватым выглядам, які быў уласцівы толькі Леа і так прывабліваў да яго, аблакаціўся на століку імперскага стылю, набытым ягонай бабуляй, і сказаў: «Ганіна, пастаў яшчэ раз «Strada anfosa». І я паставіў кружэлку наноў. Леа танчыў з Мадаленай, якую празвалі Вялікай Трагічнай Акцёркай, бо, выконваючы ролю Антыгоны ў школьным спектаклі напрыканцы навучальнага года, яна ўсур'ёз разрыдалася і ніяк не магла супакоіцца. Гэтая кружэлка цудоўна ім адпавядала, яны натхнёна танчылі ў бабулінай гасцінай, аздобленай у імперскім стылі. Вось так і пачаўся судовы працэс, Леа і Федэрыка па чарзе танчылі з Вялікай Трагічнай Акцёркай, палка пазіраючы ёй у вочы. Абодва прыкідваліся, што яны не супернікі і што рудавалася дзяўчына мала што для іх значыла,

яны папросту танчылі. Аднак усе мы былі ў яе закаханыя, і я таксама, спакойна ставячы кружэлку.

Танец за танцам прыйшоў наступны год, які стаўся годам фразы-эмблемы, якой мы злоўжывалі, бо яна падыходзіла да самых разнастайных сітуацый: спазніцца на спатканне, расходаваць болей, чым маеш; не выканаць важнага абяцання, прачытаць кніжку, разрэкламаваную як найцікавейшую, якая насамрэч з'яўляецца смяротнай нудой: усе памылкі, непаразуменні, казусы, якія з намі здараліся, былі «нязначнымі памылачкамі». Першы выпадак датычыўся Федэрыка і стаўся падставай для незабыўнага смеху. Як і ўсе мы, Федэрыка распланаваў сваё жыццё. Ён запісаўся на спецыяльнасць «класічная літаратура», бо быў геніем у грэцкай мове і выконваў ролю Крэонта ў «Антыгоне». Мы ж абралі «сучасную літаратуру», якая была больш моднай спецыяльнасцю. Леа сцвярджаў, што немажліва паставіць Джойса ў адзін шэраг са старажытнымі аўтарамі. Мы сабраліся ў «Студэнцкай кавярні», кожны са сваім студэнцім пасведчаннем, разглядалі навучальныя праграмы, разгорнутыя на бильярдным століку. Да нашай групкі далучыўся Мема, ён паходзіў з Лечэ і займаўся палітыкай, быў вельмі заклапочаны тым, каб палітыка праходзіла правільна, з-за гэтага мы празвалі яго «дэпутатікам», і тая мянушка засталася з ім назаўжды для ўсяго нашага патока. Праз нейкі час у кавярню ўварваўся раз'юшаны Федэрыка, ён размахваў сваім студэнцім пасведчаннем, задыхаўся так, што ледзь мог гаварыць, быў не ў сабе: яго памылкова запісалі на юрыдычны факультэт, і ён не мог сцяміць, як тое адбылося. Каб неяк яго суцешыць, мы пайшлі разам з ім у сакратарыят. Нас прыняў ветлівы і абіякавы дзядок, які за сваё жыццё забачыў, мабыць, тысячы студэнтаў. Ён паглядзеў на пасведчанне Федэрыка, а пасля на яго ўсхваляваны твар і сказаў: «Гэта непапраўная памылачка, не трэба так хвалявацца». Ашаломлены Федэрыка, пачырванеўшы, паглядзеў на яго і прамармытаў: «Непапраўная памылачка?!» Стары не

разгубіўся: «Выбачайце, — сказаў ён, — то была абмоўка. Я меў на ўвазе «нязначная памылачка». Да Калядаў мы запішам вас на абраны вамі факультэт, а пакуль, каб не марнаваць час, можаце пахадзіць на заняткі па праву». Мы выйшлі, трымаючыся за жываты: вось дык нязначная памылачка! І ўраз усе разрагаталіся з раз'юшанага выгляду Федэрыка.

Аднак як дзіўна склаліся рэчы! Адноўчы ўранку, праз некалькі тыдняў, вясёлы Федэрыка завітаў у кавярню. Ён вяртаўся з занятку па філасофіі права: ён пайшоў туды, каб не марнаваць час, проста каб нешта рабіць, — і вось, у тое было цяжка паверыць, але ў адначасе ён знайшоў адказы на пытанні, якія да таго заставаліся для яго таямніцай, бо грэцкія класікі нічога не тлумачылі пра свет. Ён вырашыў застацца на юрфаку, тым больш што ён ужо ведаў класічную літаратуру.

Федэрыка прамовіў нешта з пытальянай інтанацыяй, ягоны голас здаўся мне далёкім і металічным, быццам бы я слухаў яго ў тэлефоннай трубцы. Час пахіснуўся і накіраваўся па вертыкальнай восі: у лужыне гадоў, асветлены штучным святлом, паказаўся твар Мадалены. Мажліва, няварта сустракацца з дзяўчынай, у якую быў закаханы, у дзень, калі ёй абразаюць грудзі. Каб аберагчы сябе. Але ў мяне не было ніякага жадання засцерагацца, я даўно перастаў змагацца. І я пайшоў. Я чакаў яе ў калідоры ля аперацыйнага аддзялення, там, дзе пацыенты спыняюцца на нейкі час, чакаючы сваёй чаргі. Яе прывезлі на ложку на колцах, яе твар свяціўся нявіннай весялосцю ад абязбольваючых лекаў, якія, мабыць, выклікаюць несвядомае хваляванне. Аднак яе вочы былі заплаканыя, і я паціснуў ёй руку. Я зразумеў, што ёй было страшна, але хімія прытупіла яе страх. Ці павінен быў я ёй нешта сказаць? Я хацеў прызнацца: «Мадалена, я заўжды быў у цябе закаханы, але невядома чаму я не мог сказаць табе гэта раней». Але нельга рабіць падобныя прызнанні дзяўчыне, якая вось-вось ляжа на аперацыйны стол, каб зрабіць такую жахлівую аперацыю. І таму я ёй хуценька сказаў: «У свеце шмат

ліха, але чалавек пераадолявае ўсе беды, ён рухаецца далей нават у неўтаймаваным моры пры моцным паўдзённым ветры і выблытваецца з небяспечных хваляў, якія равуць вакол яго». Гэта была рэпліка з «Антыгоны», якую я казаў ёй шмат гадоў назад. Невядома чаму я так добра яе ўгадаў. Невядома, ці памятала яна і ці магла зразумець. Яна паціснула мне руку, і я павезлі. Я спусціўся ў бальнічную крамку, дзе адзіным алкагольным трункам быў горкі «Рамадзоці». Мне спатрэбіўся дзесятак бутэлек, каб ап'янець. Калі мяне пачало ванітаваць, я выйшаў на двор і прысеў на лаўку ля бальніцы. Я стараўся пераканаць сябе, што пайсці да хірурга – вар'яцкая задума, спароджаная ў маёй п'янай галаве. Я сапраўды хацеў пайсці да яго і папрасіць не кідаць грудзі ў печ, а аддаць іх мне, бо я хацеў іх захаваць. Няважна, што яны былі хворыя ўнутры – зрэшты, унутры кожнага з нас ёсць нейкая хвароба, – я любіў гэтыя грудзі... Карацей... Як бы лепей сказаць... Яны шмат для мяне значылі... Я спадзяваўся, што ён мяне зразумее... Але рэшткі здаровага сэнсу перашкодзілі мне гэта зрабіць, я здолеў залезці ў таксоўку, дабрацца дахаты і праспаў цэлую другую палову дня. Мяне пабудзіў тэлефон, калі на дварэ было ўжо цьмяна. Я нават не ўяўляў, колькі было часу. Голас Федэрыка мне казаў: «Таніна, гэта я. Ты мяне чуеш? Таніна? Гэта я». – «Але дзе ты?» – не вельмі выразна вымавіў я. «У Катандзара», – адказаў ён. «У Катандзара? – паўтарыў я. – Што ты робіш у Катандзара?» – «Здаю іспыты на пасаду пракурора, – адказаў ён. – Я чуў, што Мадалена хворая і ляжыць у лякарні». – «Менавіта так, – сказаў яму я. – Ты памятаеш, якія ў яе былі грудзі? Іх болей няма: чык...» Ён здзівіўся: «Што за глупства ты кажаш, Таніна?! Ты п'яны?» – «Безумоўна, п'яны, – адказаў я. – П'яны, як звычайны п'яніца, я ў жаху ад жыцця і ад цябе, які здае іспыты ў Катандзара. Чаму ты з ёй не ажаніўся? Яна была закаханая ў цябе, а не ў Леа, і ты гэта заўжды ведаў, і пабаяўся з ёй ажаніцца. Растлумач мне, чаму ты ажаніўся са сваёй дурной жонкай! Ты мярзотнік, Федэрыкуча!» Я пачуў шчаўчок, мусіць,

ён паклаў слухаўку. Я сказаў яшчэ некалькі непрыстойнасцяў у пустэчу, а пасля вярнуўся ў ложак і прысніў макавае поле.

Гады працягвалі хістацца ўзад і ўперад, а Леа і Федэрыка працягвалі танчыць з Мадаленай у гасціннай, аздобленай у імперскім стылі. І раптам, як у старым фільме, калі яны ўсё яшчэ сядзелі ў глыбіні залі, адзін у манты, а другі ў клетцы, час закруціўся ў шалёнай завірусе, нібы каляндарныя лісткі разляталіся ў паветры і прыліпалі адзін да аднаго, пакуль яны танчылі з Мадаленай, не адводзячы ад яе вачэй, а я ставіў кружэлку. І вось мы ўсе разам у горным летніку Нацыянальнага алімпійскага камітэта, нашыя прагулкі ў лесе, любоў да тэніса, якая ўсіх заваражыла, але толькі Леа гуляў усур'ез, славячыся дасканальмі і вытанчанымі падачамі, нашыя модныя тэніскі, узмоклыя валасы, ручнікі на шыі пасля гульні. А ўвечары мы ляжалі на лузе, размаўлялі пра свет і гадалі, да чыіх грудзей прыхінецца галоўка Мадалены. А пасля настала зіма, якая нас усіх уразіла. Перадусім нас здзівіў Леа: хто б мог падумаць, Леа, такі вытанчаны і знешне легкадумны, абдымаў статую ў холе рэктарата і звяртаўся з палымянай прамовай да студэнцкага натоўпу! Ён быў апрануты ў зеленаватую «аляску» вайсковага стылю, якая была яму да твару, а я быў у сіняй куртцы, думаючы, што яна добра пасуе да маіх светлых вачэй, аднак Мадалена не заўважала маіх намаганняў, зрэшты, яна мне нічога не сказала. Яна глядзела на куртку Федэрыка, якая была яму завялікай і крыху яго паўніла. Гэты драўляны дзяцюк з задоўгімі рукавамі падаваўся мне смешным, але было відавочна, што кабеты глядзелі на яго з замілаваннем.

Потым Леа пачаў гаварыць ціхім і манатонным голасам, нібы распавядаў казку. Я ведаю, што ён іранізаваў. У залі было ціха, не было нават чуваць, як пралятала муха. Засяроджаныя на яго аповедзе, журналісты рабілі занатоўкі, здавалася, што Леа адкрываў ім таямніцу быцця. І нават Федэрыка слухаў яго вельмі ўважліва. «Мой Божа, – падумаў я, – навошта ты робіш выгляд, што табе цікавы ягоны аповед? Ён табе нічога новага не

распавядае, ты таксама быў там у тую зіму». Я нават уявіў, як Федэрыка падымаецца падчас судовага паседжання і кажа: «Спадары прысяжныя, дазвольце мне распавесці вам гэтую гісторыю, я ведаю яе цудоўна, бо сам яе перажыў: кнігарня называлася «Новы Свет» і знаходзілася на пляцы Дантэ. Калі не памыляюся, зараз на яе месцы знаходзіцца маленькая парфумная крамка, якая прадае таксама сумкі Гуччы. Унутры была вялікая заля, а справа маленькі пакойчык і прыбіральня. У пакойчыку мы ніколі не захоўвалі ні бомбы, ні іншыя выбуховыя рэчывы, а толькі апулійскія трускалкі, прывезеныя Мема з вакацыў у роднай вёсцы. Штовечар мы збіраліся там і елі трускалкі і аліўкі. Амаль заўжды прадметам нашай гаворкі была кубінская рэвалюцыя. Дарэчы, над пісьмовым сталом вісеў плакат Чэ Гевары. Мы абмяркоўвалі таксама і іншыя гістарычныя рэвалюцыі, і пра іх распавядаў я, бо мае сябры былі невукамі з гістарычна-філасофскага пункту гледзішча, а мне давалося здаваць іспыт па гісторыі палітычнай думкі, за які я атрымаў найвыдатнейшую адзнаку. Такім чынам, я правёў некалькі заняткаў, якія мы называлі семінарамі, пра Бабёфа, Бакуніна і Карла Катанеа. Шчыра кажучы, мне было напляваць на рэвалюцыі, я распавядаў пра іх, бо сярод слухачоў прысутнічала рудавалася дзяўчына Мадалена, у якую я быў закаханы, аднак я быў перакананы, што яна закаханая ў Леа. Карацей, то была «нязначная памылачка», тады мы часта паўтаралі гэты выраз. А яшчэ Леа заўжды кпіў з мяне, у яго талент кпіць з людзей, у яго трапныя рэплікі і добра развітае пачуццё гумару. Ён задаваў мне падступныя пытанні, каб заманіць мяне ў пастку і паказаць усім, што я рэфарміст, а ён сапраўдны, вельмі радыкальны рэвалюцыянер. Але насамрэч ён ніколі не быў настолькі радыкальным, ён толькі жадаў, каб я зрабіў кепскае ўражанне на Мадалену. Так ці інакш, крыху выпадкова, а крыху дзякуючы ягонаму дару пераконваць, Леа пачаў гуляць галоўную ролю, зрабіўся лідэрам групы. Яму нават здавалася, што гэта была нязначная памылачка. А пасля

вы самі ведаеце, як бывае: ён ужыўся ў ролю, і яна сталася напраўду ягонай. Жыццё цудоўна з нас кпіць, і напісаная роля робіцца нашым выбарам».

Але Федэрыка нічога такога не сказаў, ён уважліва слухаў пытанні пракурора і адказы Леа. Мне падумалася, што ўсё гэта гульня. Аднак не, тое адбывалася насамрэч, Леа сапраўды судзілі, і рэчы, якія зрабіў Леа, сапраўды мелі месца, і ён шчыра і спакойна ў іх прызнаваўся, а Федэрыка спакойна яго слухаў. Мабыць, ён не мог паводзіць сябе інакш, бо ён граў сваю ролю ў камедыі. Я павінен быў узбунтавацца супраць гэтай ужо напісанай гісторыі, зрабіць што-небудзь, змяніць яе. Я падумаў, што я мог зрабіць, і мне падалося, што адзіным выйсцем быў Мема. Я выйшаў з залі і накіраваўся ў хол, паказваючы карабінерам мой пропуск. Я набіраў нумар і спешна думаў, што я скажу Мема. «Судзяць Леа, — сказаў бы я яму, — прыходзь сюды, ты павінен нешта зрабіць, ён губіць сябе сваімі рукамі, недарэчнае становішча; так, я ведаю, што ён вінаваты, але не да такой жа ступені; яго душыць кола шасцярні, і зараз ён прамаўляе словы таго, хто прыводзіў гэтае кола ў рух, ён робіць гэта, каб не здрадзіць самому сабе, ён ніколі не кіраваў ніякай машынай і, мабыць, не быў нават разведчыкам, ён усяго толькі Леа, той самы Леа, які гуляў у тэніс, з ручніком на шыі, адно што зараз ён разумны, занадта разумны... усё гэта недарэчна».

Я пачуў доўгія гудкі ў слухаўцы, а пасля халодны ветлівы жаночы голас з выразным рымскім акцэнтам: «Не, спадара дэпутата няма, ён у Страсбургу, чым я магу вам дапамагчы?» — «Я сябра, — адказаў я, — стары сябра, мне трэба тэрмінова з ім пагутарыць наконт вельмі важнай справы». — «Выбачайце, — сказаў халодны ветлівы голас, — але я не думаю, што гэта мажліва. Спадар дэпутат у дадзены момант знаходзіцца на паседжанні. Калі жадаеце, можаце пакінуць яму паведамленне, якое я яму перадам, як толькі ён вызваліцца». Я паклаў слухаўку і зайшоў у залю, але не вярнуўся на сваё крэсла,

застаўся ўверсе амфітэатра, па-за шэрагам карабінераў. У залі ў гэты час чуўся рассяяны шум галасоў. Мабыць, Леа сказаў адну са сваіх іранічных рэплік, у яго быў насмешлівы выраз твару, як у чалавека, які толькі што сказаў падступную фразу, але ў гэтым выразе я ўбачыў вялікі сум. Мне падалося, што сум завалодаў і Федэрыка, які складаў свае паперы перад сабой. Ён адчуваў яго як нейкі цяжар на плячах. Я падумаў быў прайсці праз усю залю да судовага стала, пад успышкамі фатографу, каб паразмаўляць з імі, паціснуць рукі ім абодвум, карацей, зрабіць што-небудзь падобнае. Але што я мог ім сказаць? Што гэта была непапраўная памылка? Мне сапраўды падалося, што ўсё было агромністай непапраўнай памылкай, якую выправіць нам не было наканавана, бо ролі былі ўжо размеркаваныя і было немажліва іх не іграць. І нават я, які прыйшоў сюды з нататнікам і які проста глядзеў, як яны прамаўляюць напісаныя словы, нават я меў сваю ролю. Мая віна заключалася ў гэтым, ва ўдзеле ў гульні. Кожны быў па-свойму вінаваты, і я таксама быў адказны за тое, што адбывалася. Я адчуў вялікую стому і нешта падобнае на сорам, а яшчэ я прыйшоў да думкі, якую не адразу змог растлумачыць і якую можна было б ахарактарызаваць як жаданне Спрашчэння. Па меры таго, як клубок часу раскручваўся з галавакружнай хуткасцю, я зразумеў, што мы былі тут з-за з'явы Ускладнення, якая цягам стагоддзяў, тысячаў і мільёнаў гадоў паступова стварыла усё больш складаныя схемы, усё больш складаныя сістэмы, і разам з тым тое, чым былі мы зараз, у дадзены момант, і тое, што з намі зараз адбывалася. І я засумаваў па Спрашчэнні, мне захацелася, каб усе мільёны гадоў, што стварылі істот, якія зваліся Федэрыка, Леа, Мадалена, Дэпутацік, і мяне самога, каб усе гэтыя мільёны гадоў скараціліся да маленькай пясчынкі часу, зробленай з нічога. Я ўявіў, як мы ўсе сядзелі на лістку. Не, мы не зусім сядзелі, бо нашыя арганізмы сталіся мікраскапічнымі і аднаідзернымі, без падзелу на мужчынскі і жаночы пол, без памяці і розуму, аднак з прабліскам свядомасці,

дзякуючы якой мы маглі пазнаць адзін аднаго, ведаць, што тут на лістку мы месцімся ўпяцярых, смакуючы расу, нібы мы сядзелі за столікам у «Студэнцкай кавярні», папіваючы напоі, і мы былі там, толькі каб быць, іншы грамафон граў для нас іншую «Strada anfosa», якая была адрознай па форме, але аднолькавай у сутнасці.

У той час, як мае думкі былі засяроджаныя на гэтым лістку, суд устаў, а за ім гледачы. Леа ж працягваў сядзець у клетцы, ён толькі запаліў цыгарэту. Мажліва, у паседжанні быў абвешчаны перапынак, не ведаю, я выйшаў на дыбачках, на вуліцы было празрыстае паветра і блакітнае неба, перад будынкам суда стаяў пакінуты вазок гандляра марозівам і зрэдку праязджалі машыны. Я пакрочыў да прыстані, па канале бясшумна слізгала ржавая баржа, здавалася, што ў яе не было матора. Я прайшоў уздоўж яе і ўбачыў Леа і Федэрыка, у першага, як заўжды, быў нахабны выраз твару, а другі быў сур'ёзным і задумлівым, абодва яны пыталіся глядзець на мяне, чакаючы, відавочна, парады; а ў глыбіні баржы, ля штурвала, стаяла маладая і прыгожая Мадалена, яна ўсміхалася заварожвальнай усмешкай дзяўчыны, якая ўсведамляе ўласную прыгажосць. «Хлопцы, — хацеў я ім сказаць, — ці памятаеце вы «Strada anfosa»? Але ўсе яны былі нерухомыя, я зразумеў, што гэта гіпсавыя скульптуры, зробленыя ў рэалістычным кірунку, з багаццем фарбаў, з экстравагантнымі і карыкатурнымі позамі, уласцівымі манекенам у вітрынах крам. І натуральна, я нічога не сказаў, я памахаў ім рукой, і баржа паплыла ўдалячынь, а я працягваў нетаропка, з перапынкамі кроцьць па молу, стараючыся не наступіць на зазоры брукаванкі, як тое найўна рабіў у дзяцінстве, спрабуючы расшыфраваць свет па сіметрыі камянёў.

У чаканні зімы